

Bebouwde omgeving, akkers en ruigten

Hoofdstuk 20

Rob Chrispijn, Eef Arnolds & Bernhard de Vries

In dit hoofdstuk worden paddenstoelen behandeld die in Drenthe hun optimum hebben in sterk door de mens beïnvloede milieus: de bebouwde omgeving met parken, plantsoenen, begraafplaatsen, erven, tuinen, houtsnipperpaden en de gebouwen zelf; daarnaast in het buitengebied boomgaarden, akkers en ruigten. Uit deze opsomming blijkt wel dat de hier behandelde ecologische groep zeer heterogeen is. De belangrijkste overeenkomsten tussen de genoemde habitats zijn de in het algemeen hoge voedselrijkdom, meestal gekoppeld aan een hoge basenrijkdom en de optredende verstoringen door menselijk handelen, zoals grondbewerking en graafwerkzaamheden, alsmede de aanvoer van materialen als compost, mest en houtsnippers. Veel hier behandelde paddenstoelen moeten dus aangepast zijn aan een zekere dynamiek in het milieu. De soorten uit deze groep worden in dit hoofdstuk tezamen gemakshalve aangeduid als cultuurvolgers.

Opvallend veel soorten zijn in Drenthe zeer schaars en bij de meldingen zijn vaak slechts vage aanduidingen van de standplaats aangegeven. Van zulke paddenstoelen is de indeling bij dit hoofdstuk onzeker en mede gebaseerd op gegevens uit de literatuur. De ecologische groep functioneert dus ook enigszins als vuilnisvat voor soorten van voedselrijke milieus die in andere hoofdstukken minder goed zijn onder te brengen.

Voor een meer gedetailleerde bespreking van de hierboven genoemde habitats verwijzen we naar de afzonderlijke deelhoofdstukken. In geen daarvan heeft mycosociologisch onderzoek in proefvlakken plaatsgevonden.

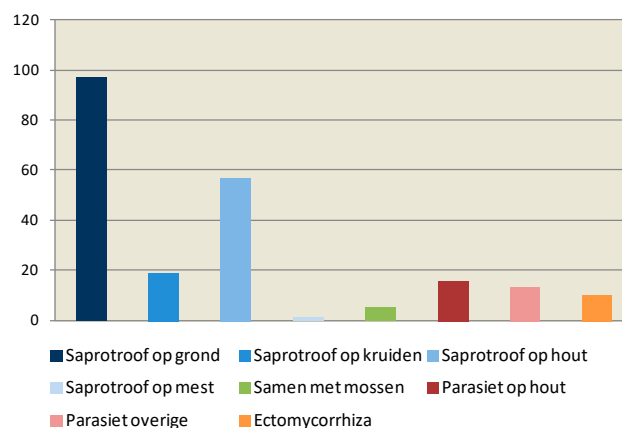
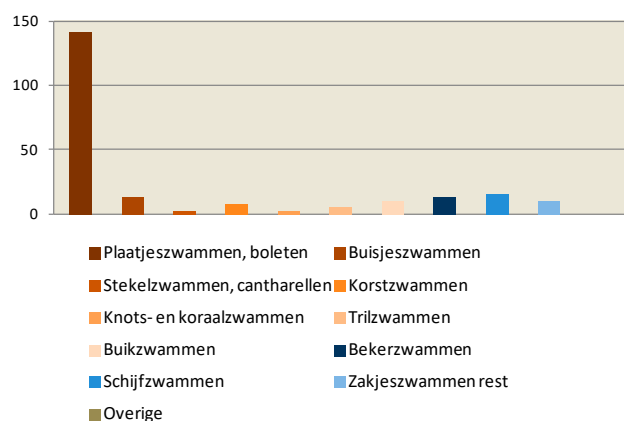
Taxonomische en functionele groepen

In Drenthe worden 214 soorten paddenstoelen tot de ecologische groep van cultuurvolgers gerekend. Plaatjeszwammen zijn met 137 soorten (65%) opvallend goed vertegenwoordigd, waaronder 26 inktzwammen (*Coprinus sensu lato*), 21 breeksteeltjes (*Conocybe*, *Photiotina* spp.), 14 champignons (*Agaricus* spp.) en 12 franjehoeden (*Psathyrella* spp.). Ook buikzwammen zijn met tien soorten (5%) relatief talrijk. Daarentegen zitten in deze groep relatief weinig kenmerkende korstzwammen (3%) en trilzwammen (2%).

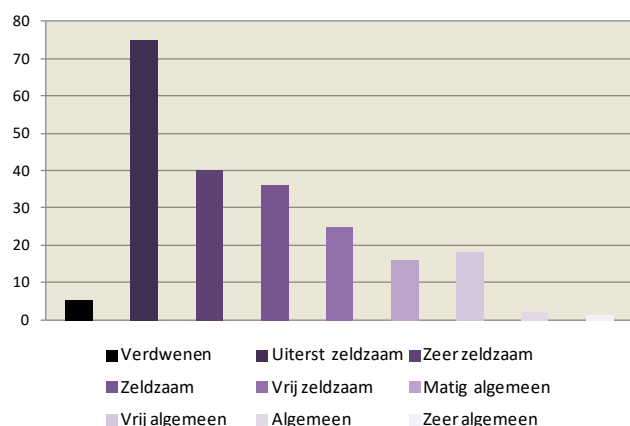
Bij de functionele groepen vormen saprotrofe humus- en strooiselafbrekers met 97 soorten (44%) de grootste groep. In de meeste bostypen zijn paddenstoelen op dood hout het beste

vertegenwoordigd. Deze komen hier met 57 soorten (26%) op de tweede plaats. Er zijn relatief veel parasieten op bomen met 16 soorten (7%), hetgeen samenhangt met de aanwezigheid van oude bomen in veel parken. Slechts tien mycorrhizapaddenstoelen (5%) zijn kenmerkend voor deze groep. Deze symbionten prefereren in het algemeen voedselarme, stabiele omstandigheden en de bodems van de hier behandelde habitats zijn juist voedselrijk en vaak verstoord. Plaatselijk komen in parken en op begraafplaatsen evenwel bomen op voedselarme plekken voor, onder andere in langdurig verschraalde gazons en in bermen van paden. Zulke plaatsen kunnen rijk zijn aan mycorrhizavormers, bijvoorbeeld op de begraafplaatsen in het Asserbosch en bij Zuidwolde. De daar

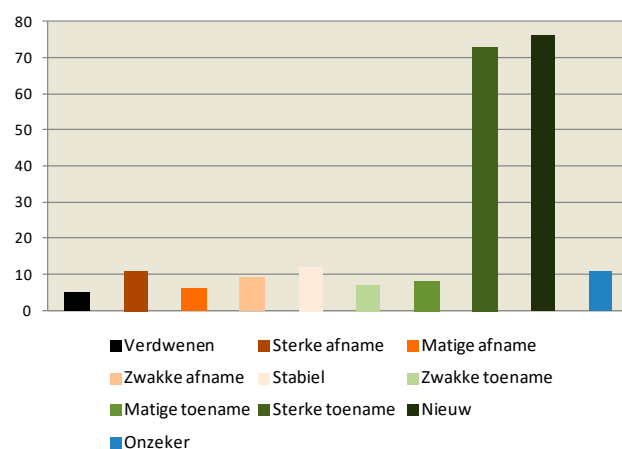
Verdeling van kenmerkende soorten paddenstoelen van de bebouwde omgeving, akkers en ruigten (n= 214) over verschillende groepen

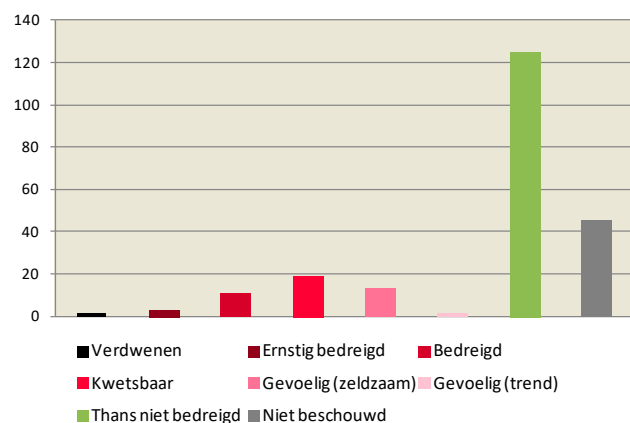
Morfologisch-taxonomische groepen (naar Arnolds & Van den Berg, 2013)

Functionele groepen (naar Arnolds & Van den Berg, 2013)

Frequentieclassen in Drenthe

Categorieën van de Nederlandse Rode Lijst (naar Arnolds & Veerkamp, 2008)

optredende mycorrhizapaddenstoelen worden in deze atlas in het algemeen tot de kenmerkende soorten van voedselarme of basenrijke lanen gerekend (Hoofdstuk 21b, 21c).

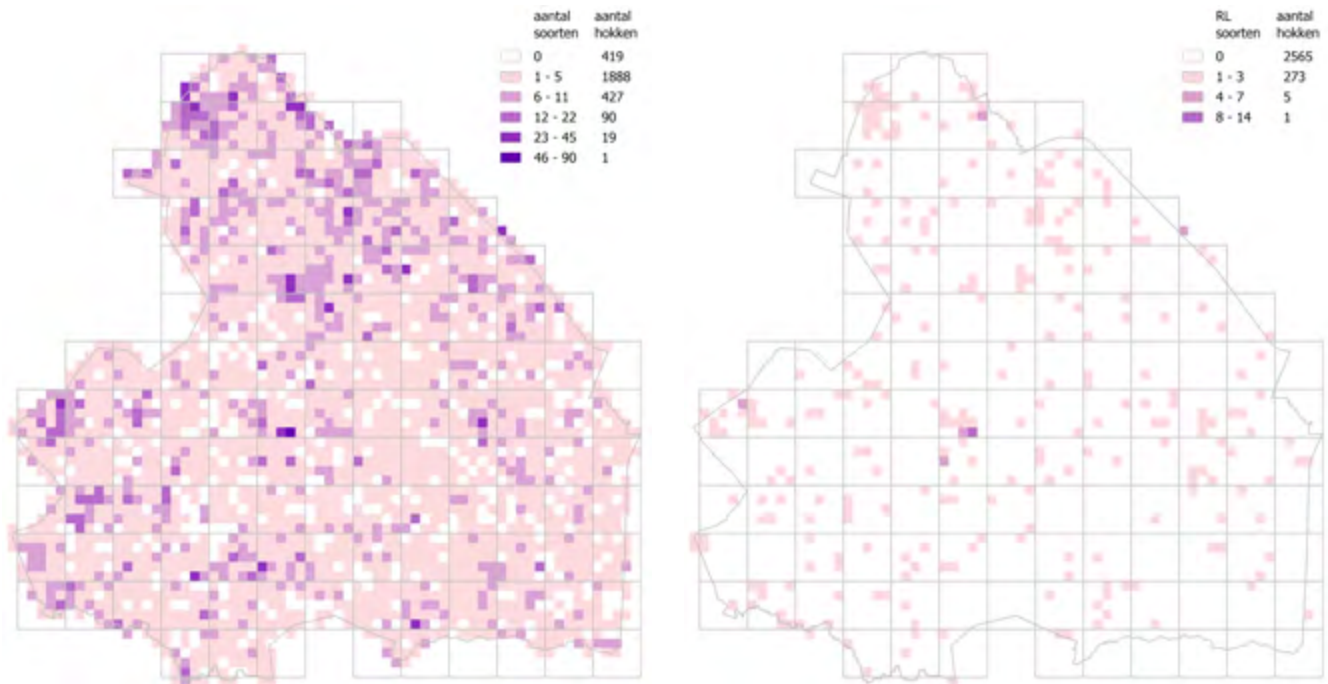
Verspreiding, frequentie en trend

De bijgevoegde kaart laat zien dat paddenstoelen van de bebouwde omgeving, akkers en ruigten in Drenthe wijdverbreid zijn, maar in het algemeen dun gezaaid met 1-5 soorten per kilometerhok. De meeste kilometerhokken zonder soorten liggen in boswachterijen en voedselarme natuurgebieden als het Bargerveen en Dwingelderveld. Hogere soortenaantallen worden aangetroffen in en nabij bebouwde

Trendklassen in Drenthe

kommen, zoals Roden, Eelde-Paterswolde, Assen en Meppel. Dat geldt vooral als er landgoederen of oude parken aanwezig zijn, zoals Vennebroek en De Braak bij Paterswolde, het Asserbosch met een oude begraafplaats in Assen en Nienoord bij Leek (net op Gronings grondgebied, maar vanwege de ligging in grenshokken wel aangegeven op de kaart). Opvallend hoge soortenaantallen worden echter ook op geïsoleerde plekken daarbuiten aangegeven. Deze hangen in belangrijke mate samen met de intensiteit van paddenstoeleninventarisaties in deze bij mycologen niet zo populaire habitats. Zo springen kilometerhokken met tuinen van actieve mycologen in het oog door hoge aantallen soorten, bijvoorbeeld die van Jan Schreurs in Eldersloo (km 237-553, 25 soorten), Rob Chrispijn in Vledderveen (km 209-543, 30 soorten), Roeland Enzlin in Rolde (km 239-556, 30 soorten), Anneke Palthe in Oudemolen (km 239-563, 30 soorten), Piet Glazenburg in Odoorn (km 253-541, 36 soorten) en Henk Pras in een grenshok bij Stadskanaal (km 255-561, 39 soorten). De kroon spant de tuin en het erf van Eef Arnolds in Holthe bij Beilen (km 233-540) met 90 soorten uit deze groep!

De verdeling van de kenmerkende soorten over frequentieclassen is opmerkelijk scheef in vergelijking met de meeste hier onderscheiden bostypen. Maar liefst 84% van de soorten is in Drenthe min of meer zeldzaam. De 75 uiterst zeldzame en 40 zeer zeldzame soorten hebben samen zelfs de meerderheid (54%). Slechts drie soorten (1%) zijn algemeen tot zeer algemeen. Dit lijkt op het eerste gezicht strijdig met de triviale habitats in deze groep: parken, begraafplaatsen, houtsnippers, boomgaarden, tuinen, akkers, ruigten en gebouwen.

Het aantal soorten paddenstoelen (links) en het aantal Rode-lijstsoorten (rechts) per kilometerhok met een voorkeur voor de bebouwde omgeving, akkers en ruigten.

De oppervlakte van de eerste vier habitats is in Drenthe echter beperkt; akkers en ruigten zijn wijdverbreid, maar hebben zeer weinig kenmerkende soorten; tuinen en gebouwen worden nauwelijks mycologisch onderzocht. In stedelijke gebieden als Groot-Amsterdam zijn veel van de hier behandelde soorten een stuk algemener (Chrispijn, 1999).

Van driekwart van de soorten van deze ecologische groep is de trend positief. Het is een van de weinige groepen waarin nieuwkomers sinds 1999 met de meeste soorten vertegenwoordigd zijn (76 soorten, 35%). Dit wordt ten dele veroorzaakt door de toenemende verstedelijking van Drenthe en de uitbreiding van voedselrijke akkers en ruigten. De belangrijkste oorzaak is echter methodisch van aard: In het verleden werd door Drentse mycologen voornamelijk in bossen en natuurgebieden geïnventariseerd; terreinen in de stedelijke invloedsfeer en dorpskernen zijn pas sinds het begin van

de systematische kartering van de provincie onder de aandacht gekomen. Daaruit blijkt dat sommige begraafplaatsen en parken mycologisch zeer de moeite waard zijn (zie hoofdstuk 20a).

Bedreiging en beheer

Het merendeel van de cultuurvolgers (57%) is niet bedreigd en nog eens 21% van de soorten is niet beschouwd voor de Rode Lijst. Toch worden nog 48 soorten (22%) van de soorten op de Rode Lijst vermeld, meer dan op het eerste gezicht verwacht zou worden. Daarvan zijn drie soorten (1%) ernstig bedreigd en elf soorten (5%) bedreigd. Deze landelijk bedreigde paddenstoelen hebben een uiteenlopende ecologie en omvatten zowel grond- en houtbewonende soorten als mycorrhizavormers. Op de oorzaken van de bedreiging en op mycologische aspecten van het beheer wordt ingegaan bij de verschillende subgroepen.